

19. Україна: стратегічний вибір геополітичної моделі. — Режим доступу: <http://soskin.info/news/10.html>

This article deals with research of a Ukrainian place in global and regional processes through investigation of evolutionary development of world geopolitical models.

Key words: geopolitical model, classical model, model of bipolar world, model of Western Civilization, model of monopolar atlanticism, multipolar model.

Отримано: 9.11.2014

УДК 327.39(470+477)

О. Є. Лисенко

СПІВВІДНОШЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО Й СОЦІАЛЬНОГО В УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИНАХ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті розглядається співвідношення соціальних і національних параметрів у російсько-українських відносинах періоду Другої світової війни.

Ключові слова: російсько-українські відносини, національне позиціонування, національна ідентичність, міжнаціональні конфлікти, націоналізм, мовна політика

Актуальність даної теми зумовлена посиленням впливу етнічного фактора на сучасне суспільне життя. В політичній науці виникає гостра потреба осмислення етнополітичних явищ і процесів, що відбувалися в минулому і дають знати про себе в нинішній період. Актуальність проблеми посилюється відсутністю досліджень, які б розкривали причини загострення сучасних українських міжнаціональних відносин.

Коли брати за точку відліку кінець 30-х років, характеристика національного і соціального компонентів суспільно-політичного життя, масової свідомості та поведінки в під радянській Україні може мати наступний вигляд.

20 міжвоєнних років буквально «переорали» традиційні форми національного і соціального буття більшовицькими ідеологічними «плугами» й засіяли його «плевелами» інтернаціоналізму, псевдоколективізму, суцільної уніфікації, зрівнялівки й доведеної до абсурду централізації. Вирвані з корінням залишки національної свідомості та її основні атрибути (ідеї суверенної державності, національних політичних партій та громадських об'єднань, беззаперечні імперативи національної мови, літератури, театру, кіно, осві-

ти, церкви тощо) сформували обриси нової національної («радянської», «соціалістичної») субкультури, яка функціонувала за алгоритмом, змодельованим у Кремлі й формувалась як така, що мала відповідати й обслуговувати імперську ідею більшовицьких лідерів.

У якості контраргументу може слугувати факт існування культурно-освітніх установ, у яких звучала українська мова, а також те, що нею користувалася значна частина населення (щоправда, переважно сільського). Однак магістральним після поспішного згортання коренізації (в УРСР – українізації) став не цей, а інший шлях: він був пов'язаний з послідовним витісненням «місцевих націоналізмів» і нав'язуванням національних цінностей імперії.

Власне, більшість українського населення лише вважалися українцями (за походженням, мовою, залишками звичаїв і побуту). Те саме можна сказати про більшість російськомовних мешканців республіки. Аби стати повноцінними, носіями національних рис, їм бракувало національної свідомості і солідарності етнічної самоідентифікації, волі до цілеспрямованої дії. Іншими словами, для цього вони мали бажати бути українцями чи росіянами, що можна було спостерігати лише у поодиноких громадян УРСР. Відкрито демонструвати ці якості в другій половині 30-х років – означало наражати себе на смертельну небезпеку, оскільки з різними відхиленнями від генеральної лінії партії у бік «українського буржуазного націоналізму» сталінський режим боровся послідовно і надзвичайно жорстоко. Потенційні носії української національної ідеї – творча й технічна інтелігенція, вчителі, священики – були вбиті або ув'язнені, а решта або прилаштувалися до нових умов або ж глибоко приховувала «власну національність».

Саме у 20-30-ті роки більшовики випестили новий тип «малороса». За словами О. Шумського: «У партії панував російський комуніст, що з підозрою та недружелюбством ставився до комуніста-українця. Аналізуючи параметри суспільного і національного позиціонування росіян, Р. Шпорлюк указував, що важливим чинником краху російської та радянської імперії став їхній над експансіонізм. «Вони встановили гегемонію над народами й територіями, що відмовилися визнати за Росією та СРСР вищий ступінь цивілізованості, сучасніші форми економіки й управління, тобто якості, без яких імперія не може здійснювати владу. Для підтримання гегемонії за браком таких якостей доводилося невинувато часто вдаватися до насильства.

Внаслідок цього російське панування лягло важким тягарем на російський народ, що свою чергою посилювало відчуження росіян від «своїї» держави. Це створювало додаткові перешкоди на шляху формування сучасної російської нації. Таким чином, включення неросійських народів до імперської радянської структури негативно позначилося на умовах життя росіян. Коли і царські, і комуністичні правителі закликали (й змушували) росіян служити «великій справі» імперії, тим було дуже важко уявити собі і політичну структуру, відокремлену від імперської» [1, с. 281].

Далі він зазначає: критично налаштовані науковці вказують на те, що на відміну від європейських аграріїв, які самоідентифікувалися як частина своєї (німецької, французької) нації, російські селяни ще не трансформувалися в національно свідомих росіян, не відчували себе частиною ширшої спільноти – російської нації. Як це не парадоксально, селяни українського походження, які усвідомлювали себе українцями за національними ознаками, чисельно переважали селян – етнічних «великоросів», що вже уявляли себе частиною нації і мислили категоріями російської нації та держави.

Так, Д.-П. Химка стверджує: «Хоча значення соціальної історії російської революції дуже велике, історія української революції містить у собі щось більше, ніж у випадку з Росією, – національний фактор» [2].

Іншими словами, революція 1917 р. виключила «російське національне питання» з порядку денного і набула для росіян виняткового соціального значення. Власне, це дало підстави Р. Пайпсу для висновку про те, що глибина конфлікту між сільськими масами й між міським суспільством у Росії зводили до мінімуму можливості міжкласової національної солідарності.

На відміну від росіян українці, так би мовити, не «вдовольнилися» результатами революції 1917 і продовжили боротьбу за створення суверенної держави. Значний масив українства, хоч і відірваний від «материка», продовжував активно діяти, формуючи політичні партії, громадські інституції, стимулюючи національну свідомість українців, які мешкали у європейських державах, - Австралії, Румунії, Польщі, Чехословаччині, Німеччині, а також за океаном. Принципово іншу, ніж у СРСР ситуацію, більшовицька влада виявила на щойно приєднаних у 1939-1940 рр. західних та південно-західних українських етнічних анклавах. Перебуваючи у складі Польщі та Румунії, українська маши-

на дуже чутливо сприймала будь-які утиски в національній, соціально-економічній, культурно-освітній та релігійній сферах. Ліквідація реальних інструментів боротьби за суверенну Українську державу (політичних партій, громадських об'єднань, кооперативів), репресій проти національно свідомих діячів та активістів, примусово приєднання до СРСР без будь-яких натяків на «право нації на самовизначення» вже досить швидко, після «золотого вересня 1939р.», налаштувала переважаючу частину мешканців регіону антирадянськи, наголошуємо – не антиросійськи, а саме антибільшовицьки, адже йшлося про комплексні, системні заходи, які здійснювалися не з метою русифікації, а задля повної інкорпорації та соціально-економічної інтеграції краю.

У висловлюваннях місцевого люду, які фіксували радянські спецслужби, практично відсутні антиросійські мотиви, натомість рефреном звучать антикомуністичні. У бюлетенях під час виборів до Народних Зборів Західної України виборці писали: «З Богом хочу жити. Хай згине комунізм», «Геть комуністів», «За самостійну (Західну) Україну» [3, с. 148].

Латентне напруження у російсько-українських відносинах продовжувало існувати хіба що в середовищі Автокефальної православної церкви у Польщі (з листопада 1938р. – Польської автокефальної православної церкви), в якій боролися дві течії – проросійська і проукраїнська. Представники останньої намагалися українізувати церкву, а їхні опоненти послідовно сповідували москвофільство.

Тим часом у Москві реалізували проект нової ієрархії народів, що входили до складу СРСР. В середині 30-х років попри декларацію рівності всіх «братніх народів» на вершину цієї піраміди офіційно висувається «старший брат» – російський народ. Власне російському народу це нічого не дало (окрім, хіба-що, моральної втіхи). Адже йшлося не про якісь його пріоритети, а про експлуатацію імперських схем, скалькованих з дореволюційної Росії. Саме вони найбільш адекватно відбивали прагнення більшовицьких лідерів до тотального контролю над суспільством і геополітичного панування.

Принципове значення при цьому має той факт, що нову політичну (а не національну) ідентичність творили не росіяни(точніше не тільки вони), а грузини, українці, євреї, білоруси та інші малі й великі вожді різних національностей. При цьому домінуючими виступали ідеологічні та соціально-економічні аспекти. Національний же компонент політики більшовиків був радше тактичним інструментарієм, технологію реалізації широкомасштабних і амбітних планів.

Так, у західних та південно-західних областях УРСР популістські заходи режиму в 1939-1941рр. спрямувалися в такому руслі, аби продемонструвати протекціонізм щодо українців на відмінну, скажімо, від поляків. Однак недо-лугий камуфляж у культурно-освітній сфері та мовній політиці не зміг приховати хижий антиукраїнський вищір, коли йдеться про греко-католицьку церкву чи організації національної орієнтації.

І вже остаточно на своїх місцях розставили практичні кроки нової влади в соціально-економічній сфері. Заходи, спрямовані на ліквідацію «буржуазно-поміщицького ладу» – націоналізація промислових об'єктів, земельних угідь, одержавлення торгівлі, кооперацій та інших галузей продуктивної сфери, – ламали віками усталений уклад життя, традиційну ієрархію соціальних зв'язків та звичаїв, що для цього краю мало неабияке значення. Та найбільші потрясіння були пов'язані з характером розв'язання аграрного питання. Примусова колективізація нівелювала позитивні настрої після часткового розподілу конфіскованих поміщицьких латифундій і викликала глухий спротив селянства, який згодом трансформувався у стійку антипатію до більшовицького режиму й підтримку тих сил, які боротьбу з ним вважали своїм головним завданням. Місцевий люд не вбачав у цьому домінуючого національного підтексту, оскільки знав про порядки, встановлені більшовиками у великій Україні у 20-30-х роках.

Натомість у самостійницьких колах міжнаціональні відносини набували конкретики і радикальної інтерпретації. У публікаціях 30-х рр. головним супротивником справедливого розв'язання «українського питання» визнався «російський імперіалізм». При цьому вказувався на вододіл між більшовицьким тоталітаризмом і російським народом. Так, І. Лисяк-Рудницький вказував, що «український націоналізм був протиросійським не в сенсі ворожості до російського й польського володіння над Україною. Українські націоналісти не мали претензій до території, що не були заселені українцями. Але, обстоюючи самобутність власної країни, вони неминуче мусили бути противниками Росії і Польщі, які панували над нею. Так само природною і законною була ворожість українського націоналізму до чужих колонізаторських елементів на Україні» [4, с. 165].

Невдалий початок німецько-радянської війни, масштабна криза лояльності щодо радянського режиму змусили керівну верхівку СРСР шукати нові засоби моральної мобі-

лізації населення. Сталін добре орієнтувався у національній проблематиці і вмів знаходити тонкі ідеологічні політичні ходи, що в якості тактичного інструменту забезпечували досягнення стратегічних цілей. Вміло маніпулюючи масовою свідомістю, Кремль актуалізував героїчні російські символи і постаті – Д. Донського, О. Невського, К. Мініна і Д. Пожарського, О. Суворова, М. Кутузова, Полтавську битву та ін. Поступово радянський патріотизм набув виразно російського забарвлення. За словами О. Верта, до Сталінградської битви пропагандистський апарат рідко вживав означення «радянський», натомість посилено експлуатувало російські звитяжні традиції [5, с. 423-424].

Якщо представників неслов'янських (кавказьких і середньоазійських) народів цей поворот торкався менше (коли не сказати – залишав індиферентними), то для українців ситуація виявилася складнішою. Друга за чисельністю національна група у Червоній армії, а також у середовищі інтелігенції, що працювала у ВПК, попри приспаний етнічний інстинкт, за певних обставин могла не сприйняти нових ідеологічних посилів режиму. Тому для них продукували іншу модель націонал-патріотизму. Основні її ознаки детально схарактеризовані В. Гриневичем, тому зупинимося лише на тих, що відрізняли її від російської моделі. Отже, по-перше, ідеологічна машина демонізувала «український буржуазний націоналізм» і в такий спосіб намагалася дискредитувати український національний патріотизм самостійницького спрямування. По-друге, в якості альтернативи ідеї Української суверенної соборної держави, найактивнішим поборником якої виступала ОУН, акцентувалася увага на наявності й функціонуванні уряду УРСР та всієї супутньої атрибутики цього квазідержавного утворення. Від імені РНК УРСР та КП(б)У, які перебували поза межами республіки, видавалися постанови, ухвалювалися інші важливі рішення. Далі – більше. Націлюючись на геостратегічний результат (у 1945 р. його реалізація завершилася входженням Української РСР до ООН на правах повноправного члена). Москва санкціонувала утворення наркомату закордонних справ і наркомату оборони УРСР. Це мало остаточно переконати світову громадськість (а радянську – й поготів!) у послідовності українських націоналістів. По-третє, загравання з українською інтелігенцією велося і на такому політизованому ґрунті, як український правопис, змін до якого вона вимагала. З цією проблемою була безпосередньо пов'язана ще одна – мовна. І хоча в

республіці існували українські культурно-освітні заклади, література, театр, преса, основною мовою парт – і держпарату залишалася російська. Це було, напевно, найслабшою ланкою «українського проекту», оскільки йшлося про взаємовиключні явища: з одного боку, українцям потрібно було дати сигнал про толерантне ставлення режиму до національно-культурних виявів, з іншого, – позиції російської мови з огляду на імперські перспективи і технології творення «нової спільноти людей» – радянського народу, не можна було послаблювати жодним чином. По-четверте, український зразок радянського патріотизму базувався на протиставленні позитивних і негативних героїв – символів, при чому останні обиралися переважно за одним критерієм – ставлення до Росії (Б. Хмельницький – І. Мазепа) [3, с. 266-268]. По-п'яте, влада всіяко нагадувала про те, що тільки більшовики могли зібрати всі українські землі в єдиній державі (щоправда, вона при цьому чомусь «забувала» про те що, в результаті угод з Польщею у її складі залишилися Ленківщина, Холмщина, Підляшша і Посяння).

Ці та інші відмінності викликають запитання: як могли співіснувати дві доволі різні за змістом моделі радянського патріотизму? Відповідь слід шукати в дозованості поступок українцям, що не виходили за рамки ідеологічних схем більшовиків, а також їхній спрямованості на цілковиту підтримку режиму. Нарешті, гарантом надійності виступали всесильні спецслужби, які своєчасно підчищували деякі огріхи в процесі реалізації лінії партії.

Здавалося б, за таких умов український самостійницький проект мав небагато шансів здобути собі соціальну базу у Великій Україні. Та, як виявилось, його антирадянська сутність стала наріжним каменем зближення радикального і демократично-ліберального спектру національних сил. Цьому сприяло також те, що, відштовхуючись від реалій, українські націоналісти вдавалися до перегляду найбільш одіозних положень своєї доктрини, намагалися демократизувати гасла і програмні документи. Замість непопулярного гасла «Україна для українців» теоретики ОУН висувають тезу про спільну боротьбу проти сталінської тиранії всіх поневолених народів (у тому числі й російського). Під час підготовки до III конференції ОУН було підготовлено «Чернетку постанови про відношення ОУН до радянського народу й національних меншин на Україні та до народів Східної Азії». Автори документа пов'язували появу численних національних меншин (а головне – російської)

на українських теренах з цілеспрямованою колонізаційною політикою Кремля, яка відводила їм роль «агентурних сил» у боротьбі проти українського народу. У тексті містилася пересторог представниками нацменшин, у тому числі росіян перед «вислужуванням» Москві та заклик до спільних змагань за УССД, яка виступала силою, що «забезпечить національну і суспільно-економічну свободу всіх своїх жителів». Підґрунтям для міжнаціональної консолідації вважалася нищівна політика німецьких окупантів та 25-річна засилля над обома народами «московського імперіалізму і воєнщини». Повоєнні відносини російського й українського народів передбачалося будувати на паритетних засадах «як рівний з рівним на площинні визнання обома народами взаємних прав на власні держави», а також з урахуванням «взаємних національно-державних інтересів». Через те, що основний тягар війни довелося нести саме цим двом народам, вони мали спільно стати супроти гітлерівського й більшовицького режимів та «білогвардійського мілітаризму» [6]. В останньому випадку, певно, йшлося про ту частину еміграції, яка прагнула скористатися воєнною ситуацією задля відродження «єдиної і неподільної Росії».

У статті керівника політичного відділу Головної команди УПА Й. Позичанюка «Тактика щодо російського народу» у риторичній формі подається альтернатива: «Чи ми й далі йдемо по вузькій лінії розпалювання національного українсько-російського і українсько-польського антагонізму..., чи ставимо питання, у площині орієнтації й підтримування революції соціально-політичної і національної в цілім СРСР, насамперед в Росії?». Засоби досягнення успіху автор вважав мобілізацію проти сталінського режиму найширших, у першу чергу російських мас, а також врахування прорахунків більшовиків та використання їх методів. Цікаво, що експлуатацію суто російських національних символів теоретики ОУН оцінювали як прояв «слабості та ідеологічно-політичного банкрутства в масах, і насамперед в російських». Цій тактиці рекомендувалося протиставити не «зоологічний» націоналізм, за який більшовики привчили маси ненавидіти оунівців, і не інтернаціоналізм, що його маси не сприймають, спізнавши радянську владу, а поступово й ідею національної співпраці, миру й єдності на принципах свободи, незалежності та дружби народів, як рівний з рівним [7, с. 16].

Розвиток цієї концепції зустрічаємо в брошурі О. Дяків «Наше ставлення до російського народу», в якій наголо-

шується, що відокремлення України від Росії росіянам не слід сприймати як ворожий акт. Адже, по-перше, йдеться про суверенне право кожного народу на власну державність, а по-друге, це не зашкодить соціально-економічним інтересам росіян. Крім того, водночас з боротьбою за вихід України з Союзу РСР націоналісти прагнули «якнайтіснішої співпраці в політичній, економічній і культурній галузях» зі своїм безпосереднім сусідом. Однак така співпраця має базуватися на справжній дружбі, рівноправності, а не нав'язуванні месіанської ролі «старшого брата», «найвидатнішої нації». Тому український визвольний рух виступав «проти расистської пропаганди вищості російського народу, бо вона веде до розпалювання російського шовінізму в масах і тим самим створює труднощі для справжньої співпраці між українським і російським народами» [7, с. 21].

До рівня програмних положень ці виклади викристалізувалися у рішеннях III Надзвичайного великого збору ОУН (версень 1943 р.). Відмова від винятковості української нації, визнання рівності всіх громадян України незалежно від їх національної приналежності, всебічна підтримка прагнень кожного народу жити у власній, національній державі, — ці та інші тези становили демократичний стрижень ідеології та практики ОУН на перспективу. У програмі наголошувалося, що «ОУН бореться не проти російського народу, а за визволення України від гніту російсько-більшовицьких загарбників. ОУН заступає погляд, що російська держава повинна покриватися з етнографічними кордонами російського народу та ні в якому випадку не виходити поза ці межі. З російським народом який матиме свою національну державу на своїй етнографічній території, який не виступатиме проти національно-визвольних прагнень українського народу; з російським народом, який не відстоює імперіалізму, а бореться за знищення своїх імперіалістичних клік, — з таким російським народом ми прагнемо якнайтісніше співпрацювати і сьогодні, і в майбутньому» [7, с. 80].

Не можна обійти увагою й ту сторінку українсько-радянських політичних контактів, яка пов'язана зі спробами КВНР об'єднати під своїм керівництвом усі антикомуністичні рухи на території СРСР. Вага позиції української сторони обумовлювалися тим, що представництва білорусів, грузинів, татар, туркменстанців, північнокавказьких народів ув'язували свої дії з курсом, який оберуть українці. Але УГВР різко негативно оцінили східну політику Берліна. Під час консультацій А. Владсова, Г. Жиленкова й В. Малишкіна

зі С. Бандерою останній відмовився співпрацювати з КВНР. Натомість її платформу підтримали т.зв. «українські федералісти» Ф. Багатирчук, К. Штепа, Ю. Музиченко, які підписали «Празький маніфест» 14 листопада 1944 р. Крім того. Ідеї КВНО підтримала Національна революційна партія, що складалася з купки москвофільськи налаштованих молодників. Віра в російське месіанство знайшла вияв у таких гаслах НРП: «Хай живе всеросійська національна революція! Якщо загинемо ми – буде жити Росія! Якщо загине Росія – загинемо ми всі» [8].

На думку Г. Куромії, війна швидко відокремила Україну від Росії політично і ментально, вивівши її на тривалий період з-під тотального впливу більшовицької пропаганди. Небагато мешканців України, які перебували на окупованій території, вірили у повернення радянської влади. Навіть етнічні росіяни на сході республіки не стільки очікували на реставрацію «Советів», стільки стали на шлях «тихої війни» з українцями за більший вплив на місцеву німецьку адміністрацію [9, с. 401].

Чи була це боротьба за «місце під сонцем» у суто побутовому сенсі? Якщо й так, то лише певною мірою. В основному ж лінія розмежування лежала в ідеологічній площині. Багатох росіян бентежила ксенофобія радикальних націоналістів, утілена в гаслі «Україна для українців». За інформацією одного з членів «похідних груп», російськомовний люд скаржився: «властиво у мене тільки в паспорті стоїть руський, але ж я народився в Україні і звідси нікуди не піду». З огляду на це, проводити освідомлюючу працю серед робітництва дуже важко», – доповідав підпільник [10].

Представники самостійницьких сил зустріли у центральному, південному та східному регіонах України активну протидію російських груп різної політичної орієнтації та російськомовних, «фольксдойче». Протистояння відбулося на різних рівнях: від органів місцевого управління до громадських об'єднань та релігійних інституцій, що займалися культурно-просвітницькою і добродійною діяльністю. Яскравим прикладом такого конфлікту може бути протидія з боку російськомовних «фольксдойче» осередку «УЧХ» на Полтавщині, який об'єднав українських патріотів різних поглядів – О. Дигався, Ф. Борківського, Г. В'юн, автокефальних священників О. Потульницького та О. Бурка.

Російсько-українське тертя мірою провокувала й мовна політика найманців. Згідно з директивою А. Розенберга «Про використання мов на Україні» (2 лютого 1942 р.) всі норма-

тивні документи публікувалися німецькою та українською мовами. У місцях компактного проживання русофобів російська мова набувала статусу офіційної, однак і тут українська залишалася обов'язковою для вивчення в освітнянських установок. Нацисти панували засобами мовної політики, а також за допомогою відселення росіян здійснити українізацію Східної та Південної України. Директива містила вказівку такого змісту: «Українізація російських областей РК «Україна» здійснюється через імміграцію українського та еміграцію російського населення, що з розвитком процесу українізації українська мова витіснить російську» [11].

Таким чином, викладене вище дає підстави стверджувати, що українсько-російські відносини в роки війни рельєфніше виявились у політичних, ідеологічних, релігійних, культурно-освітніх сферах. Соціально-економічна конкуренція і стратегії виживання не мали скільки-небудь помітного етнічного забарвлення і швидше набували характеру спільних побутових моделей поведінки.

Те, що російський етнічний елемент не був консолідований на українських землях і не висував сформованих політичних претензій, які б зачіпали інтереси українців, позбавляло стосунки двох етнічних груп гостроти й антагонізму, притаманних іншим форматам міжнаціональних відносин.

Список використаних джерел:

1. Шпорлюк Р. Російське питання й імперська експансія / Р. Шпорлюк // Демони миру та боги війни: соціальні конфлікти посткомуністичної доби. — К. : Політична думка, 1997. — С. 280-296.
2. Himka J.-P. The National and Social in the Ukrainian Revolution of 1917-20: The Historiographical Agenda / John-Paul Himka // Archiv fur Sozial Geschichte. — 1994-1995. — №34. — P. 95-110.
3. Україна і Росія в історичній ретроспективі : нариси : в 3-х томах / В. А. Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2004. — Т. 2: Радянський проект для України. — 531 с.
4. Лисяк-Рудницький І. Націоналізм / Іван Лисяк-Рудницький // Нариси історії нової України. — Львів : Меморіал, 1991. — 103 с.
5. Верт А. Россия в войне 1941-1945 / Александр Верт. — М. : Прогресс, 1967. — 774 с.
6. ЦДАВОВУ України, ф. 3833, оп. 1, спр. 38, арк. 1-4.
7. Потічний П. Українсько-російські відносини в політичній думці українського підпілля часу Другої світової війни / П. Потічний // Сучасність. — 1992. — № 7. — С. 14-31.

8. ЦДАВОВУ України, ф. 3833, оп. 1, спр. 145, арк. 1.
9. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі. Українсько-російське прикордоння, 1970-1990-і роки / Гіроакі Куромія ; пер. з англ. Г. Кьорян, В. Агеев. — К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. — 510 с.
10. ЦДАВОВУ України, ф. 3833, оп. 2, спр. 121, арк. 39.
11. ЦДАВОВУ України, ф. 3206, оп. 1, спр. 46, арк. 20.

This article deals with correlation of social and national parameters in Ukrainian-Russian relations during the Second World War.

Key words: Russian-Ukrainian relations, national positioning, national identity, international conflicts, nationalism, language policy.

Отримано: 30.10.2014

УДК 321.01

А. В. Найчук

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ В ГЛОБАЛЬНІЙ СВІТОБУДОВІ

В статті на основі філософсько-політологічного аналізу розглянуто актуальні проблеми розбудови держави в умовах глобального світу.

Ключові слова: влада, держава, глобалізація, суверенітет, транснаціональні корпорації.

Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. в соціологічний обіг увійшло поняття «глобалізація», яке почали використовувати не тільки у наукових працях, а й у засобах масової інформації. Зміст слова вибудовує парадигму, яка містить розуміння подій, що відбуваються у світі епохальних змін. Щодо сутності глобалізації, то слід зазначити, що поняття «глобальний» має як мінімум два значення. Під першим розуміють такі характеристики, як всесвітній, охоплюючий усю земну кулю, під іншим – всебічний, повний, всезагальний, універсальний. При цьому необхідно відмітити, що хоча термін «глобалізація» отримав широке розповсюдження в наші дні, однак, він не має чіткого визначення [1, с. 76]. Кожен із напрямів науки, відповідно до сфери діяльності, акцентує увагу на тих особливостях глобалізації, які пов'язані з його специфікою.

Серед аналітиків політики також застосовують різні трактування глобалізації. Прибічники реалістичної парадигми розуміють її в дусі зіткнення цивілізацій (С. Хантінгтон), як геополітична побудова світу, за якої належність до одного з регіонів відіграє важливу, але вже не головну роль